

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

Problem-Based Learning for Enhancing Media Literacy Skills of

Higher Education Students

สากีเราะ แยน่า เบ็ญฮารูน. คณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

Sakiroh Yaena Benharoon. Faculty of Communication Sciences, Prince of Songkla University.

Email: sakiroh.y@psu.ac.th

Received: 26 June 2025; Revised: 30 July 2025; Accepted: 14 August 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาการรู้เท่าทันสื่อเป็นฐาน, เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการทำงานกลุ่ม และประเมินทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน โดยดำเนินการทั้งหมด 3 วงจรปฏิบัติการ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้, ใบกิจกรรม, แบบสะท้อนผลการเรียนรู้, แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม และแบบทดสอบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ข้อมูลที่ได้จากการจัดกระบวนการเรียนรู้นำมาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาการรู้เท่าทันสื่อเป็นฐาน ควรเริ่มต้นด้วยสถานการณ์ที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะประเด็นร่วมสมัยเกี่ยวกับสื่อและข่าวสาร เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา มีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ตลอดจนประเมินข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจและนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม ส่วนผลการวิเคราะห์ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ พบว่า ผลรวมคะแนนอยู่ในระดับดี โดยมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 79.45 สะท้อนให้เห็นว่านักศึกษาโดยรวมมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อในเกณฑ์ที่น่าพอใจ นอกจากนี้ การใช้กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานยังช่วยพัฒนาทักษะในหลายมิติ ทั้งในด้านการคิดเชิงวิพากษ์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการตัดสินใจอย่างมีข้อมูลรองรับ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ที่ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

คำสำคัญ : การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน, การส่งเสริมทักษะ, การรู้เท่าทันสื่อ, นักศึกษาระดับอุดมศึกษา

Abstract

This research aimed to analyze problem-based learning (PBL) using media literacy issues, in order to promote the development of critical thinking skills, group work skills, and to assess the media literacy skills of higher education students. The study employed three classroom action research spirals.

The research instruments included lesson plans, activity worksheets, reflective learning journals, group work behavior observation forms, and media literacy assessment tool. Data were analyzed using content analysis, and reliability of the data was verified through triangulation. The findings indicated that problem-based learning through media literacy issues should begin with real-life situations, particularly contemporary issues related to media and information. This approach helped raise students' awareness of the importance of the problem, encouraged active participation in systematic analysis, and supported the evaluation of information to aid in decision-making and appropriate problem-solving. The assessment of students' media literacy skills revealed an overall performance at a good level, with an average score of 79.45 percent. This suggested that, in general, students possess satisfactory media literacy skills. Furthermore, implementing problem-based learning has proven to enhance multiple competencies, including critical thinking, communication, collaboration, and evidence-based decision-making skills that are essential in the 21st century and transferable to real-life contexts.

Keywords : Problem-Based Learning, Skill Enhancement, Media Literacy, Higher Education Students

บทนำ

การพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ส่งผลให้ประชากรไทยร้อยละ 90 ใช้อินเทอร์เน็ตทุกวัน (กรุงเทพธุรกิจ, 2562) ซึ่งนำไปสู่การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของปัจเจกบุคคลเป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว และเปิดโลกกว้างให้ผู้คนได้เรียนรู้สิ่งใหม่ด้วยเทคโนโลยีระบบปลายนิ้วสัมผัส แต่อีกด้านที่ต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ คือ ข้อมูลข่าวสารจำนวนมากนั้นอาจไม่ถูกต้อง น่าเชื่อถือ หรือมีประโยชน์เสมอไป เช่น การบิดเบือนข้อมูลข่าวสาร การโฆษณาชวนเชื่อต่าง ๆ ข่าวลวง หรือข่าวปลอม โดยเฉพาะในยุคข้อมูลข่าวสารปัจจุบันที่มีการใช้และบริโภคสื่ออย่างแพร่หลาย ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ถูกผลิตและเผยแพร่ในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) จึงเป็นทักษะที่สำคัญที่คนยุคใหม่ควรมี เปรียบเสมือนการสร้างเกราะป้องกันในการเสพข้อมูลอย่างสร้างสรรค์ปลอดภัย และเกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต (ธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน, 2562) รวมทั้งป้องกันการตกเป็นเหยื่อแห่งความขัดแย้ง หลงผิด เข้าใจผิด โดนหลอก หรือถูกชักจูงไปสู่อบายมุข (วัชร วัฒนาสุทธิวงศ์, 2566) เมื่อบุคคลมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อ พวกเขาจะสามารถวิเคราะห์ แยกแยะ และประเมินข้อมูลที่ได้รับจากสื่อต่าง ๆ ได้อย่างมีวิจารณญาณ ส่งผลให้อวกาสที่จะหลงเชื่อหรือถูกชักจูงโดยข้อมูลเท็จ ข่าวปลอม หรือเนื้อหาที่มีเจตนาแอบแฝงลดน้อยลงอย่างมาก

กระนั้นก็ตาม การรู้เท่าทันสื่อมุ่งเน้นให้ประชาชนมีความเข้าใจในการใช้สื่ออย่างมีวิจารณญาณ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของสื่อในสังคม รวมทั้งทักษะที่สำคัญในการสอบถามหาข้อมูลและแสดงออกซึ่งความคิดเห็นของประชาชนที่เป็นไปตามระบอบประชาธิปไตย ถือเป็นทักษะสำคัญยิ่งที่สถาบันการศึกษาจำเป็นต้องให้การศึกษากับนักเรียนและนักศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 ที่วัฒนธรรมทางสื่อรุ่งเรืองและเฟื่องฟู (อุษา บั๊กกินส์, 2555) และเป็นประเด็นที่ทุกหน่วยงานต้องร่วมมือกันส่งเสริม การกำหนดมาตรฐานและข้อบังคับเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายให้ประชาชนที่เป็นผู้รับสื่อสามารถพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และตรวจสอบข้อมูลอย่างเป็นระบบ สามารถหลีกเลี่ยงกับดักจากข้อมูลและทฤษฎีสมคบคิดที่ดูน่าเชื่อถือได้ง่าย มุ่งสู่การสร้างนิสัยการตรวจสอบข้อเท็จจริงให้เกิดขึ้นกับประชาชนทุกคน (คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2567) อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจสถานการณ์การรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและดิจิทัลของประชาชนไทย ปี พ.ศ. 2563-2564

แม้ผลในภาพรวมอยู่ในระดับดี (ร้อยละ 70.4) (กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์, 2564) แต่เมื่อพิจารณาถึงทักษะที่เป็นองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ 3 ทักษะ คือ การเข้าถึง การประเมิน และการสร้างสื่อ พบว่าอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง (นนุช จินดารัตนาภรณ์, 2564)

การส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning: PBL) เป็นการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการ โดยมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากโจทย์ปัญหาสถานการณ์การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างลึกซึ้ง เชื่อมโยงความสัมพันธ์ข้อมูลรอบด้าน เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล นำมาซึ่งความรู้ที่ผู้เรียนค้นพบด้วยตนเอง เพื่อตอบข้อคำถามหรือข้อสงสัยของตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาลักษณะนิสัยให้ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) (เสาวลักษณ์ แยมตรี, 2564) ทั้งนี้ การรู้เท่าทันสื่อเป็นแนวคิดที่สำคัญของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถรับรู้เข้าใจ ประเมิน และสร้างสรรค์เนื้อหาสื่อโดยไม่ถูกรอบงำจากสื่อ รวมทั้งช่วยให้ผู้เรียนรู้จักใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของตนเองและสังคม ถือเป็นสถานะที่เกิดจากความสามารถของบุคคลในการวิเคราะห์ความหมายเนื้อหาของสาร ด้วยการประเมินคุณค่าและเจตนาที่สื่อนำเสนอ ผ่านเทคนิควิธีการต่าง ๆ เป็นการพัฒนาความคิดความอ่านและปัญญาที่มีเป้าหมายสูงสุด (มาริษา สุกจิตวนิช และเยาวภา บัวเวช, 2563)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อในผู้เรียน อันจะนำไปสู่การพัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งล้วนเป็นทักษะสำคัญต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และเป็นรากฐานของการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืนในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาการรู้เท่าทันสื่อเป็นฐาน เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และทักษะการทำงานกลุ่มของนักเรียนระดับอุดมศึกษา
2. เพื่อวิเคราะห์ทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียนระดับอุดมศึกษา

การทบทวนวรรณกรรม

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) ให้ความหมาย “การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning: PBL)” ว่าเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เริ่มต้นจากปัญหาที่เกิดขึ้น และสร้างความรู้จากกระบวนการทำงานกลุ่ม เพื่อแก้ปัญหาหรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน และมีความสำคัญต่อผู้เรียน ตัวปัญหาจะเป็นจุดตั้งต้นของกระบวนการเรียนรู้ และเป็นตัวกระตุ้นการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาด้วยเหตุผล และการสืบค้นข้อมูลเพื่อเข้าใจกลไกของปัญหา รวมทั้งวิธีการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นกระบวนการที่คล้ายกับการสืบเสาะหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์โดยที่ผู้เรียนมีการทำงานเป็นทีม ผู้สอนเป็นผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือและสนับสนุนในการเรียน (พระพันธ์วัฒน์ ธมมวาทธน (ภูมิรัง) และวิทยา ทองดี, 2565)

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเปิดโอกาสให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะที่จำเป็นต้องใช้ในอนาคต ได้แก่ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การอ้างอิงข้อมูลที่ได้จากการสืบค้น และการเรียนรู้จากกระบวนการกลุ่ม (สิริวัฒน์ อายุวัฒน์, 2560) โดยมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน ได้แก่ (1) กำหนดปัญหา (2) ทำความเข้าใจปัญหา (3) ดำเนินการศึกษาค้นคว้า (4) สังเคราะห์ความรู้ (5) สรุปและประเมินคำตอบ และ (6) นำเสนอและประเมินผลงาน อนึ่ง การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มุ่งสร้างประสบการณ์ตรง จึงเน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ ฝึกทักษะการคิด เสนอสถานการณ์ปัญหา วางแผนการเรียนรู้ ตรวจสอบและกำกับการเรียนรู้ รวมทั้งช่วยสร้างแรงจูงใจในการเรียนให้กับผู้เรียนได้อีกด้วย (ปริญญา ชมนก และสิรินภา กิจเกื้อกูล, 2567)

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความสนใจและศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ซึ่งเป็นรูปแบบที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ อาทิ กรรทีมา อ่วมเลิศ, สุมาลี เชื้อชัย และกิตติชัย สุธาสิโนบล (2566) ได้ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อทักษะการรู้เท่าทันสื่อ พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยรวมในระดับสูงมาก กิจกรรมที่ใช้ในการเรียนรู้ส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม สิ่งสำคัญก็คือ ผู้เรียนพึงพอใจในกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้มีการพูดคุย ชักถาม และได้แสดงออก หรือแสดงความคิดเห็นในชั่วโมงเรียน รวมทั้งได้สืบค้นข้อมูลความรู้ที่ตนเองสนใจ โดยปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน คือ ผู้สอนและผู้เรียนต้องเข้าใจบทบาทใหม่ของตนเอง และร่วมมือในการสร้างเสริมบรรยากาศการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดอย่างลึกซึ้ง เชื่อมโยงความสัมพันธ์ข้อมูลรอบด้าน เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล (เสาวลักษณ์ แยมตรี, 2564) บนพื้นฐานของการทำงานร่วมกัน มีการช่วยเหลือกัน และเคารพซึ่งกันและกัน (Maulana et al., 2020)

จากการศึกษาของอรมนัส วงศ์ไทย (2562) ระบุว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสามารถส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในขั้นตอนของการรวบรวมและจัดการข้อมูล รวมถึงขั้นตอนการประเมินและตัดสินใจ ซึ่งผู้สอนมีบทบาทสำคัญในช่วงเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้คำถามกระตุ้นเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล จากนั้นจึงค่อย ๆ ลดบทบาทลง เมื่อผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง

โดยสรุป การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-Centered Learning) โดยใช้ปัญหาที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์จริงเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ แสวงหาความรู้ แก้ไขปัญหา และทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้สอนมีบทบาทในฐานะผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการเรียนรู้ คอยชี้แนะและสนับสนุน เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืน

การรู้เท่าทันสื่อ

การรู้เท่าทันสื่อ คือ ความสามารถในการวิเคราะห์ วิเคราะห์ และประเมินค่าสื่อได้ ความสามารถในการเข้าถึงสื่อ สามารถอ่านสื่อออก ไม่ตกเป็นเหยื่อของสิ่งที่สื่อนำเสนอได้ง่าย ๆ การมีภูมิคุ้มกันทางปัญญาที่สามารถแยกแยะและสังเคราะห์โลกแห่งความเป็นจริงและโลกที่สื่อสร้างขึ้นมาได้ รวมถึงกิจกรรมทางการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะการวิเคราะห์ วิเคราะห์ และสร้างโอกาสในการเข้าถึงสื่อ (พรทิพย์ เย็นจะบก, 2546; 2552) นอกจากนี้ ความหมายของการรู้เท่าทันสื่อยังครอบคลุมถึงความสามารถในการแสวงหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ อย่างหลากหลายเพื่อเปรียบเทียบ ตรวจสอบ วิเคราะห์ วิเคราะห์ แยกแยะ คัดกรอง จนสามารถใช้ประโยชน์และพัฒนาสื่อในแบบฉบับของตนเองได้ (มูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทย, 2555) ถือเป็นทักษะที่จำเป็นในการรับมือกับความท้าทายในศตวรรษที่ 21 ที่มีการแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารที่ผิดพลาดและบิดเบือน คำพูดที่แสดงความเกลียดชัง ความไว้วางใจในสื่อและนวัตกรรมดิจิทัลที่ลดลง (UNESCO, 2025)

การพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่อที่จะเท่าทันสื่อ นั้น มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 องค์ประกอบ เรียงตามลำดับได้แก่ การเข้าถึง (Access) การวิเคราะห์ (Analyze) การประเมินค่าสื่อ (Evaluate) และการสร้างสรรค์ (Create) (พรทิพย์ เย็นจะบก, 2552; Center for Media Literacy, 2005) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.การเข้าถึง คือ การได้รับสื่อประเภทต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่และรวดเร็ว สามารถรับรู้และเข้าใจเนื้อหาของสื่อประเภทต่าง ๆ ได้อย่างเต็มความสามารถ พร้อมทั้งทำความเข้าใจความหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

2.การวิเคราะห์ คือ การตีความเนื้อหาสื่อตามองค์ประกอบและรูปแบบที่สื่อแต่ละประเภทนำเสนอว่าส่งผลกระทบอย่างไรต่อสังคม การเมือง หรือเศรษฐกิจ โดยใช้พื้นความรู้เดิมและประสบการณ์ในการคาดการณ์ถึงผลที่จะเกิดขึ้น โดยอาจใช้วิธีการของการวิเคราะห์เปรียบเทียบ การแตกองค์ประกอบย่อยต่าง ๆ หรือการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเหตุและผล

3.การประเมินค่าสื่อ เป็นผลจากการวิเคราะห์สื่อที่ผ่านมา ทำให้สามารถที่จะประเมินคุณภาพของเนื้อหาที่มีคุณค่าต่อผู้รับสารมากน้อยเพียงใด สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้รับสารในด้านใดบ้าง คุณค่าที่เกิดขึ้นเป็นคุณค่าทางใจ อารมณ์ ความรู้สึก หรือมีคุณค่าทางศีลธรรม จรรยาบรรณ สังคม วัฒนธรรม หรือประเพณี รวมถึงความสามารถในการประเมินเนื้อหา โดยสร้างความเกี่ยวข้องของเนื้อหากับประสบการณ์ พร้อมเสนอความเห็นในแง่มุมที่หลากหลาย

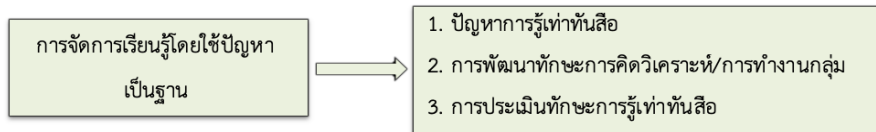
4.การสร้างสรรค์ การรู้เท่าทันสื่อหมายถึงการพัฒนาทักษะการสร้างสื่อในแบบฉบับของตนเองขึ้นมา เมื่อผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ สามารถวิเคราะห์ วิวิจารณ์ และประเมินค่าสื่อได้อย่างถ่องแท้แล้ว ทุกคนจะต้องวางแผน เขียนบท ค้นคว้าข้อมูลเนื้อหาประกอบ

นอกจากทักษะการรู้เท่าทันสื่อดังกล่าวข้างต้น Center for Media Literacy (2008 อ้างถึงใน ฐานะวัฒนา สุขวงศ์ และคณะ, 2557) ได้เพิ่มทักษะอีกหนึ่งองค์ประกอบ คือ การมีส่วนร่วม (Participate) ที่ช่วยให้บุคคลสามารถใช้ในการแก้ปัญหา วิพากษ์ แสดงความคิดเห็น และสร้างเนื้อหาขึ้นมา โดยการมีปฏิสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งจะส่งผลให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่หลากหลาย

การรู้เท่าทันสื่อ เป็นหนึ่งในสี่ทักษะสำคัญที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Trilling, & Fadel, 2009) ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและการดำรงชีวิตในยุคดิจิทัล สถาบันการศึกษามีบทบาทในการปลูกฝังและส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อแก่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและทันสมัย ตัวอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น อีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน (2562) ได้ศึกษาการรู้เท่าทันสื่อและทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พบว่า มีการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับค่อนข้างสูง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการสอนในปัจจุบันของอาจารย์ผู้สอนไม่ใช่เพียงบรรยายเนื้อหาเท่านั้น แต่ยังมีเตรียมการสอนโดยใช้สื่ออุปกรณ์การสอนที่เป็นเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ซึ่งช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น มีการจัดกิจกรรมให้นักศึกษาร่วมกันระดมสมองวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อที่เป็นกรณีศึกษา ตลอดจนมีการมอบหมายให้นักศึกษาหาตัวอย่างจากสื่อที่เชื่อมโยงเนื้อหาการเรียนการสอนมาทำการวิเคราะห์ เพื่อเป็นการกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้มากขึ้น ในขณะเดียวกัน ศิริกาญจน์ จันทวิชโน (2564) ได้ศึกษาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐในเขตกรุงเทพฯ พบว่า ทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวิเคราะห์ อยู่ในระดับดีมาก ด้านการสร้างสรรค์ อยู่ในระดับดี ด้านการประเมินค่า อยู่ในระดับปานกลาง และด้านการเข้าถึง อยู่ในระดับน้อย

นอกจากนี้ การศึกษาของมาริษา สุจิตวนิช และเยาวภา บัวเวช (2563) ชี้ให้เห็นว่า ผู้เรียนมีความรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่อในระดับมาก และสามารถตระหนักถึงสิ่งที่สื่อเสนอเกินจริง ไม่ว่าจะเป็นดาราดังที่เห็นว่าสวยหุ่นดี ผิวพรรณดี แต่งกายมีรสนิยมในรายการหรือละครโทรทัศน์ ความจริงอาจไม่เป็นเช่นนั้น เพราะการที่ดาราดูดีได้เป็นผลจากการใช้เทคนิคทางด้านภาพต่าง ๆ เข้ามาช่วย และขนาดภาพ มุมกว้าง การเชื่อมต่อภาพ การจัดแสงที่แตกต่างกันสามารถสร้างความหมายต่อสารที่แตกต่างกันได้เช่นเดียวกัน แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนต้องเรียนรู้และวิเคราะห์ข้อมูลอย่างลึกซึ้ง

กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีการศึกษา

รูปแบบการวิจัย งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยที่ใช้วงจรปฏิบัติการ (The Action Research Spiral) ตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart (วีระยุทธ์ ชาติกาญจน์, 2558) โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้ที่เริ่มต้นด้วยปัญหาที่เกิดขึ้นจริง หรือสถานการณ์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริงเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากรู้หรือเกิดความสนใจ (พระพันธวัฒน์ ธมมวาทธน (ภูมิรัง) และวิทยา ทองดี, 2565) และสร้างความรู้จากกระบวนการทำงานกลุ่ม เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์และเรียนรู้ด้วยตนเอง กิจกรรมการวิจัยหลักมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การวางแผน (Planning) เป็นขั้นกำหนดแนวทางปฏิบัติการไว้ก่อนล่วงหน้า (2) การปฏิบัติ (Action) เป็นขั้นที่ปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ (3) การสังเกต (Observation) เป็นขั้นที่ผู้วิจัยสังเกต บันทึก และวิเคราะห์ข้อมูลจากการปฏิบัติ และ (4) การสะท้อนผล (Reflection) เป็นขั้นให้ข้อมูลถึงการกระทำตามที่บันทึกจากการสังเกตในเชิงวิพากษ์กระบวนการ และผลการปฏิบัติงานตามที่วางแผนไว้ มีลักษณะทำซ้ำเป็นวงจรปฏิบัติการทั้งหมด 3 วงจร

ผู้เข้าร่วมวิจัย ประกอบด้วยนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาความรู้เท่าทันสื่อและการใช้สารสนเทศจากมหาวิทยาลัยในภาคใต้ จำนวน 95 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย (Campbell et al., 2020)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาการรู้เท่าทันสื่อเป็นฐาน จำนวน 3 แผน ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้หรือวงจรปฏิบัติการ ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 กำหนดปัญหา, ขั้นตอนที่ 2 ทาความเข้าใจปัญหา, ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการศึกษาค้นคว้า, ขั้นตอนที่ 4 สังเคราะห์ความรู้, ขั้นตอนที่ 5 สรุปและประเมินคำตอบ และขั้นตอนที่ 6 นำเสนอและประเมินผลงานการวิเคราะห์ เพื่อสะท้อนความเข้าใจและพัฒนาทักษะเชิงวิพากษ์ รายละเอียดของแผนการจัดการเรียนรู้ แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาการรู้เท่าทันสื่อเป็นฐาน

แผน	เนื้อหา	สถานการณ์ปัญหา	จำนวนชั่วโมง
1	การสื่อสาร เมื่อสื่อและข่าวสารล้อมรอบตัวคุณ	ภัยร้ายที่แฝงมากับสื่อ	6
2	เพลงและมิวสิควิดีโอ	คำนิยมที่แฝงอยู่ในเพลงและมิวสิควิดีโอ	3
3	การโฆษณา	อิทธิพลของการโฆษณาต่อผู้บริโภค	3

2. แบบสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือที่ใช้บันทึกการสะท้อนผลและข้อเสนอแนะ โดยผู้วิจัยทำการบันทึกผลอย่างอิสระตามหัวข้อที่กำหนด เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ และนำไปปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ต่อไป

3. ใบกิจกรรม เป็นเครื่องมือที่ใช้ประเมินการวิเคราะห์ปัญหาการรู้เท่าทันสื่อของผู้เรียนแต่ละกลุ่มตามโจทย์ที่กำหนด โดยประเมิน 5 ระดับ คือ

3.1 ระดับดีมาก (5 คะแนน) หมายถึง วิเคราะห์เนื้อหาครบถ้วนตามโจทย์ที่กำหนด เรียบเรียงเนื้อหาจากความคิดและการค้นคว้าของตนเองอย่างเป็นระบบและมีเหตุผลดีมาก มีการอ้างอิงข้อมูลจากแหล่งค้นคว้าอย่างถูกต้องครบถ้วน

3.2 ระดับดี (4 คะแนน) หมายถึง วิเคราะห์เนื้อหาครบถ้วนตามโจทย์ที่กำหนด เรียบเรียงเนื้อหาจากความคิดและการค้นคว้าของตนเองอย่างเป็นระบบและมีเหตุผลดีพอสมควร มีการอ้างอิงข้อมูลจากแหล่งค้นคว้าในบางส่วน

3.3 ระดับปานกลาง (3 คะแนน) หมายถึง วิเคราะห์เนื้อหาครบถ้วนตามโจทย์ที่กำหนด เรียบเรียงเนื้อหาจากความคิดและการค้นคว้าของตนเองอย่างเป็นระบบและมีเหตุผลในบางส่วน แต่ไม่สม่ำเสมอ การอ้างอิงข้อมูลจากแหล่งค้นคว้าไม่ครบถ้วน

3.4 ระดับน้อย (2 คะแนน) หมายถึง วิเคราะห์เนื้อหาได้เพียงบางส่วน เรียบเรียงเนื้อหาจากความคิดและการค้นคว้าของตนเองยังไม่เป็นระบบ การอ้างอิงข้อมูลจากแหล่งค้นคว้าไม่ครบถ้วน

3.5 ระดับปรับปรุง (1 คะแนน) หมายถึง วิเคราะห์เนื้อหาได้เพียงบางส่วน เรียบเรียงเนื้อหาจากความคิดและการค้นคว้าของตนเองยังไม่เป็นระบบ ขาดการอ้างอิงข้อมูลจากแหล่งค้นคว้า

4. แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม เป็นเครื่องมือที่ใช้บันทึกพฤติกรรมของผู้เรียนแต่ละกลุ่มที่แสดงออกระหว่างการจัดการเรียนรู้ โดยสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนแล้วบันทึกเป็นระดับความสามารถ 5 ระดับ ได้แก่

4.1 ระดับดีมาก (5 คะแนน) หมายถึง มีการแบ่งหน้าที่ให้กับสมาชิกทุกคนอย่างครบถ้วน และกำหนดเป้าหมายของงานอย่างชัดเจน ส่งผลให้การทำงานของกลุ่มมีประสิทธิภาพ และสามารถทำงานเสร็จในเวลาที่กำหนด

4.2 ระดับดี (4 คะแนน) หมายถึง มีการแบ่งหน้าที่ให้กับสมาชิกเกือบทุกคน และกำหนดเป้าหมายของงานในระดับที่ชัดเจนพอสมควร การทำงานของกลุ่มเป็นระบบ สมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วม และสามารถส่งงานได้ตรงเวลา แม้จะมีบางจุดที่ยังต้องปรับปรุง

4.3 ระดับปานกลาง (3 คะแนน) หมายถึง มีการแบ่งหน้าที่ในกลุ่ม แต่ยังไม่ครอบคลุมหรือไม่ชัดเจนในบางส่วน เป้าหมายของงานยังไม่ชัดเจนหรือไม่ตรงกัน ทำให้การทำงานของกลุ่มไม่ต่อเนื่อง บางกลุ่มอาจมีสมาชิกไม่ร่วมมือ และมีปัญหาเรื่องการบริหารเวลา

4.4 ระดับน้อย (2 คะแนน) หมายถึง การแบ่งหน้าที่ในกลุ่มยังไม่ชัดเจน สมาชิกบางคนไม่ได้รับมอบหมายหน้าที่ หรือไม่ปฏิบัติงานตามบทบาท เป้าหมายของงานคลุมเครือ การทำงานล่าช้า และขาดความร่วมมืออย่างเป็นระบบ

4.5 ระดับปรับปรุง (1 คะแนน) หมายถึง ไม่มีการแบ่งหน้าที่ที่ชัดเจน สมาชิกส่วนใหญ่ไม่มีบทบาท ไม่สามารถกำหนดเป้าหมายของงานได้ ขาดความร่วมมือในการทำงาน ส่งผลให้ไม่สามารถดำเนินงานให้สำเร็จหรือส่งงานไม่ทันเวลา

5. แบบทดสอบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อ 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการเข้าถึง (Access) (2) ด้านการวิเคราะห์ (Analyze) (3) ด้านการประเมิน (Evaluate) และ (4) ด้านการสร้างสรรค์ (Create) เป็นข้อคำถามแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือกใน 4 ด้าน ๆ ละ 5 ข้อ รวมจำนวน 20 ข้อ มีเกณฑ์การให้คะแนน คือ ตอบถูก ได้ 1 คะแนน ตอบผิดหรือไม่ตอบ ได้ 0 คะแนน โดยมีเกณฑ์แปลผลระดับคะแนนดังนี้ (1) ร้อยละ 80-100 หมายถึง มีทักษะการรู้เท่าทันสื่อในระดับดีมาก (2) ร้อยละ 70-79 หมายถึง มีทักษะการรู้เท่าทันสื่อในระดับดี (3) ร้อยละ 60-69 หมายถึง มีทักษะการรู้เท่าทันสื่อในระดับปานกลาง และ (4) ร้อยละ 0-60 หมายถึง มีทักษะการรู้เท่าทันสื่อในระดับน้อย

เครื่องมือวิจัยดังกล่าว ได้รับการตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ซึ่งมีประสบการณ์ด้านการสอนและการวิจัยไม่น้อยกว่า 5 ปี โดยผลการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) เท่ากับ 1.00 แสดงให้เห็นว่า เครื่องมือมีความตรงเชิงเนื้อหาในระดับสูง

ขั้นตอนการดำเนินการ

- 1.วิเคราะห์สภาพปัญหาการรู้เท่าทันสื่อ ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 2.ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาการรู้เท่าทันสื่อเป็นฐานตามแผนที่กำหนด เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และทักษะการทำงานกลุ่ม
- 3.สังเกตและเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แบบสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้และแบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม เพื่อบันทึกผลการสังเกตอย่างเป็นระบบ
- 4.หลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละแผนเสร็จสิ้น ผู้สอนจะนำข้อมูลที่ได้มาสะท้อนผลแก่ผู้เรียนแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในหัวข้อต่อไป
- 5.ประเมินทักษะการรู้เท่าทันสื่อ โดยให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อ
- 6.หลังจากดำเนินการจัดการเรียนรู้ครบทั้ง 3 วงจรปฏิบัติการ และทำการประเมินทักษะการรู้เท่าทันสื่อเสร็จสิ้นแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ การรวบรวมผลลัพธ์เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

- 1.ทำการวิเคราะห์และตีความข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือ ได้แก่ แบบสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้, ใบกิจกรรมแบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม และแบบทดสอบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อ
- 2.นำข้อมูลที่ได้มาจัดกลุ่มให้อยู่ในหมวดหมู่เดียวกัน เพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์และอภิปรายผล
- 3.สรุปผลให้ผู้เรียนทราบถึงการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการทำงานกลุ่ม และทักษะการรู้เท่าทันสื่อ โดยอ้างอิงผลจากกิจกรรมการเรียนรู้และผลการทำแบบทดสอบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อ
- 4.ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และพิจารณาความสอดคล้องของข้อมูล โดยใช้วิธีตรวจสอบแบบสามเส้า (Data Triangulation) เพื่อหาความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย (Carter et al., 2014) และสรุปแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อไป

ผลการศึกษา

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาการรู้เท่าทันสื่อเป็นฐาน เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และทักษะการทำงานกลุ่มของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

ผลการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และทักษะการทำงานกลุ่ม ดำเนินการผ่านแผนการเรียนรู้ จำนวน 3 แผน โดยผู้วิจัยให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่ม ๆ ละ 8-10 คน เพื่อร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่สำคัญในสถานการณ์การรู้เท่าทันสื่อ รวมถึงการค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ การสรุปผล และการเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหา จากนั้นผู้เรียนจะนำเสนอผลการวิเคราะห์หน้าชั้นเรียนในรูปแบบที่กำหนด ผลจากการศึกษาทั้ง 3 วงจรปฏิบัติการ สามารถสรุปและอธิบายดังรายละเอียดต่อไปนี้

ทักษะการคิดวิเคราะห์ ผู้วิจัยมอบหมายให้ผู้เรียนทุกกลุ่มฝึกทักษะการคิด โดยวิเคราะห์ปัญหาจากสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อ ตั้งสมมติฐาน หาทางออกร่วมกัน และเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างเหมาะสม (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาการรู้เท่าทันสื่อเป็นฐาน เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์

วงจรปฏิบัติการ	ทักษะการคิดวิเคราะห์
1. การสื่อสาร เมื่อสื่อและข่าวสารล้อมรอบตัวคุณ	คะแนนเฉลี่ยของทุกกลุ่มเท่ากับ 3.9 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนให้เห็นว่า โดยภาพรวม นักศึกษาทุกกลุ่มสามารถวิเคราะห์เนื้อหาได้ครอบคลุมตามที่โจทย์กำหนด มีการเรียบเรียงประเด็นต่าง ๆ อย่างมีลำดับจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่ม รวมถึงการสังเคราะห์ข้อมูลจากการค้นคว้า ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์และการทำงานร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่า ความสม่ำเสมอในการใช้เหตุผลเชิงวิเคราะห์และการจัดลำดับเนื้อหา ยังไม่ชัดเจนในบางกลุ่ม กล่าวคือ แม้เนื้อหาบางส่วนจะแสดงให้เห็นถึงการวิเคราะห์ที่มีความลึกซึ้งและสอดคล้องกัน แต่ในบางช่วงขาดความต่อเนื่องและการเชื่อมโยงที่เป็นระบบ ส่งผลให้ภาพรวมของงานวิเคราะห์ยังไม่สมบูรณ์ นอกจากนี้ กลุ่มนักศึกษาส่วนใหญ่ยังอ้างอิงแหล่งข้อมูลได้ไม่ครบถ้วน
2. เพลงและมิวสิกวิดีโอ	คะแนนเฉลี่ยของทุกกลุ่มอยู่ที่ 4.15 ซึ่งจัดอยู่ในระดับดี สะท้อนให้เห็นว่า นักศึกษาโดยรวมสามารถวิเคราะห์เนื้อหาได้ครบถ้วนตามโจทย์ที่กำหนด มีการเรียบเรียงเนื้อหาด้วยความคิดและการค้นคว้าของตนเองอย่างเป็นระบบ มีเหตุผลสนับสนุนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหา นอกจากนี้ ยังมีการนำข้อมูลจากแหล่งค้นคว้ามาใช้อ้างอิงเพื่อเสริมความน่าเชื่อถือของเนื้อหา แม้ว่าการอ้างอิงจะยังไม่ถูกต้องสมบูรณ์ตามหลักวิชาการ แต่ก็ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ และสามารถพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นได้ด้วยการปรับปรุงด้านเทคนิคการอ้างอิงให้ถูกต้องตามมาตรฐาน
3. การโฆษณา	คะแนนเฉลี่ยของทุกกลุ่มเท่ากับ 4.05 ซึ่งจัดอยู่ในระดับดี สะท้อนให้เห็นว่า นักศึกษาทุกกลุ่มสามารถวิเคราะห์เนื้อหาได้ครบถ้วนตามโจทย์ที่ได้รับ โดยมีการเรียบเรียงข้อมูลจากความคิดและกระบวนการค้นคว้าของตนเองอย่างเป็นระบบ มีความชัดเจนและแสดงเหตุผลได้อย่างเหมาะสมในระดับที่น่าพอใจ อีกทั้งยังมีการอ้างอิงข้อมูลจากแหล่งค้นคว้าในบางส่วน แสดงถึงความตั้งใจในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม แม้จะยังไม่ครอบคลุมทั้งหมด อย่างไรก็ตาม ผลงานโดยรวมแสดงถึงความเข้าใจในเนื้อหาและพัฒนาการด้านทักษะทางวิชาการที่ดีในระดับหนึ่ง

ทักษะการทำงานกลุ่ม ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ภายใต้กระบวนการกลุ่มที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ตลอดทั้ง 3 วงจรปฏิบัติการ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนร่วมกันระดมความคิดเห็น ถกประเด็นอภิปรายกลุ่ม สรุปผล และนำเสนอผลการวิเคราะห์ของกลุ่ม กระบวนการดังกล่าวเอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีผู้สอนทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้และค้นพบคำตอบได้ด้วยตนเอง (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาการรู้เท่าทันสื่อเป็นฐาน เพื่อพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม

วงจรปฏิบัติการ	ทักษะการทำงานกลุ่ม
1. การสื่อสาร เมื่อสื่อและข่าวสารล้อมรอบตัวคุณ	คะแนนเฉลี่ยของทุกกลุ่มอยู่ที่ 3.8 ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการจัดแบ่งหน้าที่ภายในกลุ่ม อย่างไรก็ตาม การแบ่งหน้าที่ยังขาดความชัดเจน ส่งผลให้กระบวนการวิเคราะห์ร่วมกันขาดความต่อเนื่อง และไม่สามารถเชื่อมโยงความคิดเห็นของสมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังพบว่าในหลายกลุ่ม สมาชิกมีความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของงานไม่ตรงกัน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการวิเคราะห์ร่วมกัน และส่งผลให้การสรุปสาระสำคัญ รวมถึงการนำเสนอผลงานของกลุ่มขาดความสอดคล้องในภาพรวม
2. เพลงและมิวสิกวิดีโอ	คะแนนเฉลี่ยของทุกกลุ่มเท่ากับ 4.1 ซึ่งจัดอยู่ในระดับดี สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการทำงานร่วมกันภายในกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแต่ละกลุ่มมีการวางแผนการทำงานครอบคลุมทุกขั้นตอน มีการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบให้กับสมาชิกในกลุ่มเกือบทุกคนอย่างเหมาะสม และมีการกำหนดเป้าหมายของงานในระดับที่ค่อนข้างชัดเจน ทำให้สมาชิกสามารถดำเนินงานตามบทบาทของตนได้อย่างสอดคล้องกับเป้าหมายที่ตั้งไว้
3. การโฆษณา	คะแนนเฉลี่ยของทุกกลุ่มอยู่ที่ 4.2 ซึ่งจัดอยู่ในระดับดี สะท้อนให้เห็นถึงการทำงานร่วมกันของกลุ่มที่มีประสิทธิภาพในระดับหนึ่ง โดยส่วนใหญ่มีการแบ่งหน้าที่ให้กับสมาชิกอย่างทั่วถึง สมาชิกเกือบทุกคนได้รับมอบหมายภารกิจที่ชัดเจนและมีบทบาทในการขับเคลื่อนงานกลุ่ม ทำให้ทิศทางการทำงานเป็นระบบและสามารถดำเนินงานได้ตามแผนที่วางไว้ นอกจากนี้ สมาชิกในกลุ่มส่วนใหญ่มีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และสามารถส่งงานได้ตรงตามเวลาที่กำหนด แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบร่วมกันและการประสานงานที่ดี อย่างไรก็ตาม ยังมีบางจุดที่สามารถปรับปรุงได้ เช่น การเพิ่มความชัดเจนของบทบาทในบางส่วน หรือการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกบางคนให้มากขึ้น เพื่อยกระดับคุณภาพของการทำงานกลุ่มให้ดียิ่งขึ้นในอนาคต

ทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

ผลการวิเคราะห์ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการเข้าถึง (Access) (2) ด้านการวิเคราะห์ (Analyze) (3) ด้านการประเมิน (Evaluate) และ (4) ด้านการสร้างสรรค์ (Create) (ตารางที่ 4) การรู้เท่าทันสื่อถือเป็นพลังสำคัญที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และช่วยเพิ่มพูนความสามารถในการสื่อสาร โดยบุคคลสามารถเลือกใช้สื่อในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อบรรลุจุดประสงค์ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ	ระดับการรู้เท่าทันสื่อ
ด้านการเข้าถึง	5	3.71	74.2	ดี
ด้านการวิเคราะห์	5	4.32	86.4	ดีมาก
ด้านการประเมิน	5	3.85	77	ดี
ด้านการสร้างสรรค์	5	4.01	80.2	ดีมาก
รวม	20	15.89	79.45	ดี

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาผลการเรียนรู้จากทั้ง 3 วงจรปฏิบัติการ รวมถึงข้อมูลจากใบกิจกรรมและแบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม สามารถสรุปได้ว่า ทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนในวงจรปฏิบัติการที่ 1 อยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตาม ในวงจรปฏิบัติการที่ 2 และ 3 พบว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยคะแนนการประเมินอยู่ในระดับดี สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการคิดวิเคราะห์ที่เพิ่มขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้ การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนมีแนวโน้มที่ดีขึ้น เมื่อผู้เรียนได้รับการสนับสนุนผ่านกิจกรรมที่มีโครงสร้างชัดเจน โดยเฉพาะหากมีการกำหนดกรอบแนวทางการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถจัดระเบียบความคิด แยกแยะประเด็น และเชื่อมโยงข้อมูลได้อย่างมีเหตุผลมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ที่มีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ ในประเด็นนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของสุธินี มาตย์ภูธร และสิทธิพล อาจอินทร์ (2565) ที่ระบุว่า การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทางความคิด ทั้งด้านการคิดอย่างมีเหตุผล การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้อย่างเป็นลำดับขั้น ผู้เรียนจึงมีความสามารถในการใช้เหตุผลอย่างมีประสิทธิภาพ คิดอย่างเป็นระบบในการประเมินข้อมูลและเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งช่วยสนับสนุนการตัดสินใจและนำไปสู่การแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

ในทำนองเดียวกัน ผลการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม พบว่า ในวงจรปฏิบัติการที่ 1 ทักษะการทำงานกลุ่มของผู้เรียนอยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตาม เมื่อดำเนินการเข้าสู่วงจรปฏิบัติการที่ 2 และ 3 ผู้เรียนในแต่ละกลุ่มมีพัฒนาการที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยผลการประเมินอยู่ในระดับดี ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนสามารถปรับตัวและพัฒนาความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น พัฒนาการดังกล่าวมีลักษณะสอดคล้องกับผลการประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์ สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่ม ไม่เพียงช่วยส่งเสริมทักษะทางปัญญา แต่ยังช่วยเสริมสร้างทักษะทางสังคมที่สำคัญต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ความร่วมมือ การเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง การรับผิดชอบต่อบทบาทของตน และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (สุทธิวรรณ ตันติรจนวงศ์, 2560)

สำหรับการวิเคราะห์ทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาในรายวิชาความรู้เท่าทันสื่อและการใช้สารสนเทศ พบว่า นักศึกษามีทักษะอยู่ในระดับดี โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 79.45 สะท้อนให้เห็นว่า นักศึกษาโดยรวมมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อในเกณฑ์ที่น่าพอใจ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบความแตกต่างของระดับความสามารถ กล่าวคือ ด้านการวิเคราะห์และด้านการสร้างสรรค์ อยู่ในระดับดีมาก แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาสามารถคิดวิเคราะห์เนื้อหาสื่อได้อย่างมีวิจารณญาณ รวมถึงสามารถสร้างสรรค์เนื้อหาได้อย่างเหมาะสม และสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อผู้รับสาร ในขณะที่ด้านการเข้าถึงและด้านการประเมิน อยู่ในระดับดี แม้ว่าจะยังอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ แต่ยังมีช่องว่างในการพัฒนา โดยเฉพาะในเรื่องของการเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่หลากหลายอย่างมีประสิทธิภาพ และการประเมินความน่าเชื่อถือของเนื้อหาสื่อได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น ผลการวิจัยข้างต้นสอดคล้องกับผลการสำรวจสถานการณ์การรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัลของประชาชนไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2563-2564 (กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์, 2564) โดยพบว่า ภาพรวมระดับความรู้เท่าทันสื่อของประชาชนไทยอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 70.4 อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในเชิงลึก พบว่า แต่ละด้านมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยเฉพาะด้านการเข้าถึง การประเมิน และการสร้างสรรค์ ยังอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง (นงนุช จินดารัตนาภรณ์, 2564) ซึ่งสะท้อนถึงความไม่สมดุลในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อในกลุ่มประชาชนทั่วไป เมื่อเปรียบเทียบกับผลการประเมินของนักศึกษาในรายวิชาความรู้เท่าทันสื่อและการใช้สารสนเทศ จะเห็นได้ว่า ผลลัพธ์อยู่ในระดับที่สูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีผลรวมแต่ละด้านในระดับดีและดีมาก ซึ่งแสดงถึงผลสัมฤทธิ์ของกระบวนการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาที่สามารถส่งเสริมทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่อในเชิงลึก ทั้งในด้านการเข้าถึง การวิเคราะห์ การประเมิน และการสร้างสรรค์

สรุป

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาการรู้เท่าทันสื่อเป็นฐาน เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และทักษะการทำงานกลุ่ม ควรเริ่มต้นจากการสร้างสถานการณ์ที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน โดยเฉพาะสถานการณ์หรือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อและข่าวสารในสังคมร่วมสมัย ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของปัญหาและรู้สึกมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ การใช้สื่อวิดีโอที่สะท้อนสถานการณ์จริงเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สามารถกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงบริบทของปัญหาได้อย่างใกล้ชิดและสมจริง อันเป็นการกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจภายใน เกิดความอยากเรียนรู้ และต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา แนวทางดังกล่าวยังเอื้อต่อการพัฒนากระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ของผู้เรียน โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนตั้งคำถาม วิเคราะห์ ข้อมูลอย่างมีเหตุผล แยกแยะข้อเท็จจริงกับความคิดเห็น และประเมินความน่าเชื่อถือของสื่อที่บริโภค นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกันอย่างมีระบบ ผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การวางแผน และการตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่มอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning: PBL) โดยเชื่อมโยงกับสถานการณ์จริงด้านสื่อที่ผู้เรียนพบเจอในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะประเด็นร่วมสมัยที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสาร การบริโภคสื่อดิจิทัล และปัญหาการสื่อสารในสังคมยุคปัจจุบัน แนวทางดังกล่าวช่วยให้กระบวนการเรียนรู้มีความหมาย สัมพันธ์กับบริบทของผู้เรียน และสะท้อนโลกแห่งความเป็นจริง อันจะส่งผลต่อการกระตุ้นความสนใจ แรงจูงใจภายใน และการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นของผู้เรียน นอกจากนี้ การประยุกต์ใช้ในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร หรือทักษะชีวิตในโลกยุคดิจิทัลแล้ว ยังสามารถขยายผลไปสู่การพัฒนา “ชุมชนการเรียนรู้” (Learning Community) ภายในสถาบันการศึกษา โดยมุ่งเน้นการสร้างบรรยากาศทางวิชาการที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของนักศึกษา อาจารย์ และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การอภิปราย การตั้งคำถาม และการร่วมกันหาคำตอบ ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยส่งเสริมทักษะการคิดขั้นสูง ทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล การทำงานเป็นทีม และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทั้งนี้ การส่งเสริมชุมชนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องยังมีส่วนในการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกัน และขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาทั้งในระดับรายวิชาและระดับองค์กรอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กรรติมา อ่วมเลิศ, สุมาลิ เชื้อชัย และกิตติชัย สุทธสินโนบล. (2566). ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มโรงเรียนเอกชน จังหวัดนนทบุรี สังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. *วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 18(2), 1–12.
- กรุงเทพธุรกิจ. (2562). ยุคไร้พรมแดน...ที่กำลังจะมาถึง อินเทอร์เน็ต – ดาวเทียมสื่อสาร. <https://www.bangkokbiznews.com/tech/855193>
- กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์. (2564). *ผลสำรวจสถานการณ์การรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัลของประชาชนไทย ปี พ.ศ. 2563-2564*. <https://www.thaimediafund.or.th/ผลสำรวจสถานการณ์การรู้/>

- คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. (2567). *การวิเคราะห์และประมวลบริบทของสื่อและสารสนเทศในสถานการณ์ปัจจุบัน*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ฐานะวัฒนา สุขวงศ์ และคณะ. (2557). *รู้เท่าทันสื่อ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ.
- ธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน. (2562). ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ การรู้เท่าทันสื่อ และความฉลาดทางอารมณ์ของนิสิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 45(2), 127–161.
- นงนุช จินดารัตนาภรณ์. (2564). *เยาวชนไทย สื่อ การรู้เท่าทัน: วิกฤตหรือโอกาส?*. <https://www.theprachakorn.com/newsDetail.php?id=501>
- ปริญญ ชมนก และสิรินภา กิจเกื้อกูล. (2567). การส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาทรัพยากรน้ำเป็นฐาน เรื่อง สมการเชิงเส้นตัวแปรเดียวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1. *วารสารวารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 19(1), 9–18.
- พรทิพย์ เย็นจะบก. (2552). *ถอดรหัส ลับความคิด เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสื่อ*. กรุงเทพฯ: ออฟเซ็ท ครีเอชั่น.
- พรทิพย์ เย็นจะบก. (2546). การรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy). *วารสารมนุษยศาสตร์*, 11, 111–121.
- พระพันวรัตน์ ธมมวฑฒโน (ภูมิรัง) และวิทยา ทองดี. (2565). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(1), 967–976.
- มาริษา สุจิตวนิช และเยาวภา บัวเวช. (2563). การรู้เท่าทันสื่อ ประโยชน์และการนำไปใช้ กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม*, 7(2), 216–229.
- มูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทย. (2555). *รู้เท่าทันสื่อ ICT*. กรุงเทพฯ: เอเชีย แปซิฟิค ออฟเซ็ท.
- วัชรวิ วัฒนาสุทธิวงศ์. (2566). การลดความขัดแย้งด้านข้อมูลจากการเสฟสื่อออนไลน์ด้วยพุทธสันติวิธี. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 6(3), 104–117.
- วีระยุทธ์ ชาดะกาญจน์. (2558). การวิจัยเชิงปฏิบัติการ. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 2(1), 29–49.
- ศิริกาญจน์ จันทน์วิโน. (2564). *ทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐในเขตกรุงเทพมหานคร*. [วิทยานิพนธ์, สารสนเทศศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ]. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุทธวีรธร ตันตริจนาวงศ์. (2560). ทิศทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21. *Veridian E-Journal, Silpakorn University สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ*, 10(1), 2843–2854.
- สุทินี มาตย์ภูธร และสิทธิพล อาจอินทร์. (2565). การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7Es). *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม*, 12(3), 355–368.
- สิริวัฒน์ อายูวัฒน์. (2560). การเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก (Problem-Based Learning): ความท้าทายของการศึกษาพยาบาลในการพัฒนาการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข*, 27(2), 15–30.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). *การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้.
- เสาวลักษณ์ แยมตรี. (2564). การเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก: บทบาทผู้เรียนและบทบาทครู. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย*, 11(3), 67–74.

- อรมนัส วงศ์ไทย. (2562). *การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหา เรื่อง ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. [การค้นคว้าอิสระ, วิทยาศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยนเรศวร]
- อุษา บั๊กกินส์. (2555). การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 26(80), 147–161.
- Campbell, S., Greenwood, M., Prior, S., Shearer, T., Walkem, K., Young, S., Bywaters, D., & Walker, K. (2020). Purposive sampling: Complex or simple? Research cases examples. *Journal of Research in Nursing*, 25(8), 652–661.
- Carter, N., Bryant-Lukosius, D., DiCenso A., Blythe, J., & Neville, A. J. (2014). The use of triangulation in qualitative research. *Oncology Nursing Forum*, 41(5), 545–547. DOI: 10.1188/14.ONF.545-547
- Center for Media Literacy. (2005). *Literacy for the 21st century: An overview & orientation guide to media literacy education*. California, USA: Center for Media Literacy (CML).
- Maulana, M. I., Mustiningsih, Timan, A., Firdaus, K., I., Riberu, K., & Hudaya, S. (2020). mplementation of problem based learning and problem-solving models in student learning. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 508, 346–350. DOI: 10.2991/assehr.k.201214.259
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. New Jersey, USA: JohnWiley & Sons.
- UNESCO. (2025). *Media and information literacy*. <https://www.unesco.org/en/media-information-literacy>